

B E V E Z E T Ő

Ha el is tekintünk a kolozsvári egyetemtől, ahol 1897-től Bálint Gábor, majd 1914-től a magyar altajisztika kiemelkedő alakja Gombocz Zoltán vezette az altajisztikai tanszéket /akkor még az "altaji" néven egyesítve azt a két tudomány-ágot, amelyet ma urálinak és altajinak nevezünk/, a szegedi egyetemen is régi hagyományai vannak ennek a tudománynak. Az egyetem alapításakor létesült az "Urál-Altaji Philologiai Intézet", melynek vezetőjévé 1922-ben Mészöly Gedeont a széles látókörű, éles szellemű tudóst nevezték ki. E tanszék az 1926/27-es tanévben az Uráli-Altaji Intézet nevet vette fel, s e néven működött 1940-ig, amikor ideiglenesen Klemm Antal vezetésével a Magyar Nyelv-Tudományi Intézettel egy oktatási egységbe került. Mikor 1947 elején Mészöly visszakerült az egyetemre nem a régi tanszéki név alatt folytatta munkásságát, hanem a másik két bölcsészkerhez hasonlóan a Finnugor Nyelvészeti Intézet megjelölést használta. 1974-ben alakult meg, az ekkor már Hajdú Péter vezetése alatt álló Finnugor Nyelvészeti Tanszéken belül az Altajisztikai Tanszéki Csoport, amely a következő tanévben önálló szervezeti egységgé vált.

Maguk az altajisztikai studiumok azonban 1968-ig csak esetlegesen voltak képviselve a szegedi bölcsészkaron. A finnugrisztika mindenkorai képviselői mellett rövid ideig Mészáros Gyula és a budapesti egyetemen magántanári habilitációt szerzett Eötvös kollégista Haszán Eren tanították a török nyelveket és adtak kitekintést a többi altaji nyelvre és népre, a mongolokra és mandzsu-tunguzokra. 1968-ban altajisztikai speciális kollégiumok kezdődtek, majd 1974-ben az altajisztika a szegedi bölcsészkaron ötéves képzést adó teljes szakká vált. A jelen kötet e szak hallgatóinak első, kezdő lépéseit, az Országos Tudományos Diákköri Konferenciákon országos díjakkal jutalmazott dolgozatait mutatja be.

A magyarság honfoglaláskor előtti kapcsolataiban fontos szerepet játszottak a csuvasos török nyelveket beszélő népek. Ezért kutatóink korán felismerték annak jelentőségét, hogy a ma a Volga középső vidékén élő csuvasok, valamint török nyelvű szomszédai a kazáni tatárok és a baskírok helyszíni kutatása fontos feladat. Reguly Antal, Deszkó Gyula, Mészáros Gyula, Munkácsi Bernát, Pápay József, Németh Gyula, Pröhle Vilmos, Bálint Gábor és mások kutatóútjai az I. világháborúval véget értek. Csak e század hetvenes éveiben sikerült újra megteremteni a lehetőséget, hogy e nyelveket, népeket és kulturájukat a helyszínen is tanulmányozhassuk. A Szovjetunió Felsőoktatási és Speciális Képzési Minisztériuma a magyar felsőoktatás vezetőivel közösen biztosította, hogy a szegedi bölcsészettudományi kar néhány kiváló hallgatója fél- illetve egyéves tanulmányokat végezzen a volga-vidéki török népek között.

Agyagási Klára az elsőik között volt, aki a Csuvas Autonóm Köztársaságban tartózkodtak. Feladatai közé tartozott az eddig teljesen elhanyagolt csuvas nyelvemlékek gyűjtése és feldolgozásra való előkészítése is. Az itt közölt tanulmánya az 1775-ben kiadott első csuvas grammatika új kritikai kiadásához szükséges módszertani előmunkálatok tanulságait és eredményeit összegezi.

Ma már tudjuk, hogy az egykori Magna Hungaria környékén élő három török nép és nyelv a csuvas, a kazáni tatár és a baskír kölcsönös viszonya sokkal bonyolultabb, mint idáig hittük. E nyelvek kutatásához jelentős segítséget nyújt az őket ért külső hatások tanulmányozása. Csáki Éva, aki fél évet töltött a Tatár Állami Egyetemen, a tatár nyelv történetét azoknak a jövevényszavaknak a fényében vizsgálja, melyek a dzsingiszida uralom idején a mongelből kerültek a kazáni tatárba. Az így kapott képet másik oldalról egészíti ki Lénárt Eszter cikke, aki a Volga-vidéken korán megjelenő

országok nyelvi hatását faggatja. Baskiriában eltöltött tanulmányutja bizonyos hasznos adatokkal fogja kutatásait kiegészíteni.

Tárgy és megnevezése közötti szoros, de bonyolult és változó történeti viszony a tárgya Molnár Ádám dolgozatának. Régészeink, néprajzkutatóink és nyelvészeink előtt jól ismert tény, hogy a honfoglalás előtti magyarság a törökségtől a földművelés egy új, fejlettebb formáját tanulta el. Ennek eurázsiai hátterébe kalauzol el a dolgozat.

Szalontai Judit merész dologra vállalkozott. A világhírű magyar turkológus, Német Gyula, nevével fémjelzett, és egy a tudományban általánosan elfogadott etimológiával, a csuvas yumsa "sámán" eredeteltetésével kapcsolatban veti fel kételyeit, a kritikai megjegyzései mellett egy másik, új megoldás lehetőségét vázolja fel, egyben bevilágítva a török ősvallás homályába. Szalontai Judit azóta a csuvas fővárosban dolgozik, mint az ottani Tudományos Kutató Intézet munkatársa.

A dolgozatok sokszinűen illeszkednek be a szegedi altajisztikai kutatások tárgykörébe, a magyar őstörténet altajai hátterének vizsgálatába. Néhány dolgozat továbbfejlesztett változata azóta idegen nyelven sajtó alá került, ezzel is bizonyítva, hogy a Tudományos Diákköri Konferenciákon szerzett országos díjak érdemes munkákat jutalmaztak s megbecsülést szereztek nemcsak a József Attila Tudományegyetemnek, hanem az egész magyar altajisztikának.

A kötetet Zimonyi István a JATE Bölcsészettudományi Kara Kőrösi Csoma Tudományos Diákkörének titkára szerkesztette. Lelkiismeretes és lelkes munkájáért mindannyiunk köszönete illeti. Ugyancsak hálával tartozunk az egyetem vezetőinek és a kari Tudományos Diákköri Tanácsnak, hogy e kötet megjelenését szorgalmazták és lehetővé tették.